

реалізація потребують опрацювання значного масиву інформації, отже, план – це досить інформативний документ, ознайомлення з яким дає працівнику можливість об'єктивно оцінювати діяльність підприємства;

- мотивація учасників – своєчасне та якісне виконання поставлених завдань передбачає для працівника певну винагороду.

Організація інноваційної діяльності загалом передбачає реалізацію класичних завдань цієї функції, а саме: формування організаційної структури управління підприємством, розподіл функціональних обов'язків усіх її представників та налагодження взаємозв'язків між виділеними складовими. Проте, якщо мова йде про інноваційну діяльність, цій функції також будуть притаманні специфічні характеристики:

1. Структура організації, яка здійснює інноваційну діяльність є гнучкою та має специфічні різновиди, зокрема виділяють продуктову, проектну, матричну, комбіновану організаційні структури та структуру, організовану за стадіями ДіР. Якщо підприємство відноситься до інноваційного, то його організаційна структура являє собою сукупність наукових, конструкторських, проектних, технологічних та інформаційних підрозділів (лабораторій, відділів, секторів, груп), що здійснюють основну творчу діяльність зі створення інтелектуального продукту – інновацій певного профілю та спеціалізації, а також виробничих, допоміжних та управлінських підрозділів, які забезпечують виконання тематичних планів ДіР і реалізацію створених інновацій [5, с. 197].

2. Управління інноваціями здійснюється згори до низу і навпаки, тобто спостерігається залучення до процесу прийняття рішень усіх учасників інноваційної діяльності, що надає організаційній структурі мережевого характеру, в основі якого знаходиться внесок кожного працівника у досягнення спільної мети інноваційної діяльності.

3. Наявність партнерів як зовнішніх – об'єднання з іншими організаціями, підприємствами й установами для здійснення інноваційної діяльності з меншими витратами та за короткий період часу, – так і внутрішніх – кооперація між різними відділами, підрозділами, департаментами.

Мотивація інноваційної діяльності – процес впливу на суб'єктів інноваційної діяльності з метою досягнення інноваційних цілей підприємства; являє собою сукупність рушійних сил, що стимулюють усіх учасників інноваційної діяльності та кожного окремо до активної участі в ній. Прості прагматичні рішення в мотиваційній сфері сьогодні не можуть дати очікуваних результатів. Менеджеру необхідно спиратись на новітні теоретичні розробки, які відображають природу мотивації загалом і творчої діяльності зокрема. Як функція управління мотивація інноваційної діяльності передбачає використання і матеріальних, і моральних засобів

заохочення працівників, але основу її все ж таки складає створення умов та забезпечення середовища, які б стимулювали людей до навчання протягом життя.

Контроль інноваційної діяльності передбачає переважно здійснення заходів протягом реалізації інноваційної діяльності, а не лише співставлення кінцевих результатів із запланованими. У його основі знаходиться управління якістю як продукції (послуг), так і процесів їх виробництва або надання. На сучасному етапі розвитку суспільства – це концепція всезагального управління якістю (TQM).

Координація інноваційної діяльності спрямована на забезпечення ефективної взаємодії та зворотнього зв'язку всіх учасників інноваційної діяльності на кожному етапі її реалізації.

Взаємодія елементів системи управління один з одним і зовнішнім середовищем здійснюється за допомогою підсистеми інформаційного забезпечення, що виконує роль інформаційного каналу обміну необхідною для управління інформацією. Вона також реалізує функції накопичення, збереження, аналізу та поширення інформації.

Таким чином, управління інноваційною діяльністю підприємства з позицій системно-функціонального підходу являє собою реалізацію основних функцій менеджменту, дія яких спрямована на організацію та управління такими складовими інноваційної підсистеми підприємства, як маркетингові дослідження, база знань підприємства, генерація ідей, комплекс досліджень і розробок, інтелектуальна власність та її захист з позицій розгляду їх як цілісної системи.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у необхідності розгляду кожної виокремленої складової інноваційної підсистеми як цілісного утворення із сукупністю взаємопов'язаних елементів та формування систем управління ними з урахуванням функціонального призначення кожної з них.

1. *Абрамешин А. Е.* Менеджмент инновационной организации : учеб. пособие / [А. Е. Абрамешин, С. Н. Аксенов, Т. П. Воронина]; под ред. проф. А. Н. Тихонова. - М. : Европейский центр по качеству, 2003. - 408 с.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України № 40 від 13.07.2002 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України : [сайт]. - Режим доступу до ресурсу : <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Назва з екрану.
3. *Инновационный менеджмент : Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития : учеб. пособие / [под ред. В. М. Аньшина, А. А. Дагаева]. - [3-е изд., перераб., доп.]. - М. : Дело, 2007. - 584 с.*
4. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. / [за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської]. - К. : Нічлава, 2011. - 624 с.
5. *Основы инновационного менеджмента. Теория и практика : учеб. / [Л. С. Барютин и др.]; под ред. А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. - [2-е изд., перераб. и доп.]. - М. : ЗАО "Издательство "Экономика", 2004. - 518 с.*
6. Управління інноваціями в сучасній організації / [під ред. В. А. Євтушевського. - К. : Нічлава, 2006. - 359 с.
7. *Управление организацией : учеб. / [под ред. А. Г. Поршнева, З. П. Румянцева, Н. А. Саломатина]. - [4-е изд., перераб. и доп.]. - М. : ИНФРА-М, 2007. - 736 с.*

Надійшла до редколегії 24.11.11

УДК 330.1:336.7

Т. Овчаренко, канд. екон. наук, доц., КНУ імені Тараса Шевченка

ВИБІР ЦІЛЮВИХ ОРІЄНТИРІВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розкрито сутність валютно-курсової політики. Проаналізовано сучасний стан валютного курсу України та визначено ступінь його впливу на цінову конкурентоспроможність вітчизняної економіки.

Ключові слова: валюта, курс, політика, валютно-курсова політика.

Раскрыта сущность валютно-курсовой политики. Проанализировано современное состояние валютного курса Украины и определена степень его влияния на ценовую конкурентоспособность отечественной экономики.

Ключевые слова: валюта, курс, политика, валютно-курсовая политика.

The essence of monetary and exchange rate policy revealed. The current state of Ukraine exchange rate analyzed and its influence to the price competitiveness of the domestic economy determined.

Keywords: currency, exchange rate, policy, monetary and exchange rate policy.

В умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності існує необхідність макроекономічної стабілізації яка потребує активного втручання і цілеспрямованих заходів держави. Одним з найважливіших чинників макроекономічного регулювання є валютний курс, через який здійснюється вплив на ВВП країни та міжнародні потоки товарів і капіталів за наступною схемою. Підвищення курсу національної валюти робить імпорتنі товари відносно дешевшими, що сприяє імпорту. Зниження курсу, навпаки, створює вигідні умови для експорту товарів та залучення іноземного капіталу, оскільки національні товари, фінансові активи, підприємства та нерухомість стають дешевшими, ніж імпорتنі. Разом з тим вплив інших чинників, серед яких сировинно орієнтована структура експорту і його висока імпортоємність, не роблять залежність, описану класичною моделлю Мандела-Флемінга, настільки очевидною.

Теоретичні й прикладні аспекти валютно-курсової політики досліджуються в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів. Основна увага в наукових публікаціях приділяється дослідженню моделей валютної політики, виявленню причин та наслідків нестабільності валютного курсу, обґрунтуванню моделей прогнозування та методів управління валютним курсом, проблемам умов торгівлі України та включення її у світові зовнішньоекономічні зв'язки. Серед вітчизняних дослідників, у роботах яких висвітлюються питання управління валютним курсом, слід відмітити Я. Белінську, Т. Вахненко, В. Гейця, І. Крючкову, І. Лук'яненка, А. Мороза, І. Пузанова, М. Пуховкіну, А. Філіпенка. У зарубіжній економічній науці теоретичними і прикладними дослідженнями валютної політики, курсоутворення й аспектами його взаємодії з економічним зростанням займаються такі вчені як В. Аргі, Дж. Гандолфо, М. Голдстайн, А. Гош, А. Іларіонов, О. Кірєєв, В. Конторович, С. Котелкін, П. Кругман, П. Масон, М. Обстфельд, Г. Овчинніков, Дж. Острий, Л. Свенсон.

За період незалежності України вітчизняна практика накопичила значний досвід управління валютним курсом, були сформовані основні засади валютно-курсової політики. Але, незважаючи на велику кількість наукових публікацій та певні досягнення в теорії та практиці управління валютним курсом, ця проблема продовжує залишатися предметом наукових досліджень. До проблем, які потребують подальшого опрацювання, належать визначення сили впливу валютного курсу на економічну динаміку загалом та цінову конкурентоспроможність зокрема, застосування різних принципів курсоутворення та орієнтирів валютно-курсової політики і, на цій основі, підходів до формування оптимального валютного курсу. Цим і обумовлено вибір даної проблематики й основні аспекти дослідження.

Метою статті є дослідження сучасного стану валютно-курсової політики держави, визначення орієнтирів курсоутворення для реалізації поточних і стратегічних завдань економічної політики та виявлення ступеню впливу валютного курсу на цінову конкурентоспроможність вітчизняної економіки у сфері зовнішньої торгівлі.

На різних історичних етапах форми і методи валютного регулювання обумовлені необхідністю досягнення конкретних завдань з урахуванням їх пріоритетності: регулювання зовнішньоторговельних потоків, стимулювання припливу іноземного капіталу, врівноваження платіжного балансу і нагромадження валютних резервів; захист вітчизняного виробника на внутрішньому ринку, підвищення рівня конкурентоспроможності експорту й обмеження небажаного імпорту; стримування рівня інфляції, зниження інфляційних і курсових очікувань; зниження імпортоємності вітчизняного виробництва, стимулювання структурних зрушень у національній економіці й забезпечення її стійкості до коливань зовнішньої кон'юнктури; зменшення витрат уряду на обслуговування зовнішнього боргу й підвищення зовнішньої платоспроможності країни.

Ефективність валютно-курсової політики полягає в ступені адекватності її заходів відносно стратегічних цілей та визначених проміжних орієнтирів і потребує одночасного досягнення різних, подекуди контрверсійних, завдань і узгодженості з іншими важелями макроекономічного регулювання.

Цілеспрямоване коригування валютного курсу з орієнтацією на підтримку цінової конкурентоспроможності національних виробників призводить до зміни структури внутрішнього попиту між національними й іноземними товарами. Девальвація національної валюти забезпечує штучну, номінальну конкурентоспроможність національного виробника за рахунок здешевлення національних товарів на зовнішньому ринку, без істотної зміни їх якості. Використання виключно цінових переваг обмежує можливість економічних агентів до конкуренції. Тому девальвацію необхідно використовувати як тимчасовий захід для адаптації до умов конкуренції на міжнародному ринку. З формуванням фундаментальних чинників розвитку економіки необхідно переходити до нової схеми забезпечення конкурентоспроможності – нецінової, яка супроводжується розвитком ринкової інфраструктури, забезпеченням макроекономічної стабільності, розвитком людського капіталу, інституційних і структурних зрушень в економіці та є підґрунтям для забезпечення стійкого розвитку економіки й зростання її ефективності.

Істотно завищений курс національної валюти до долара США до 1998 р. стимулював попит на імпорт, одночасно знижуючи купівельну спроможність населення в національній валюті й формуючи негативний баланс поточного рахунку (рис. 1).

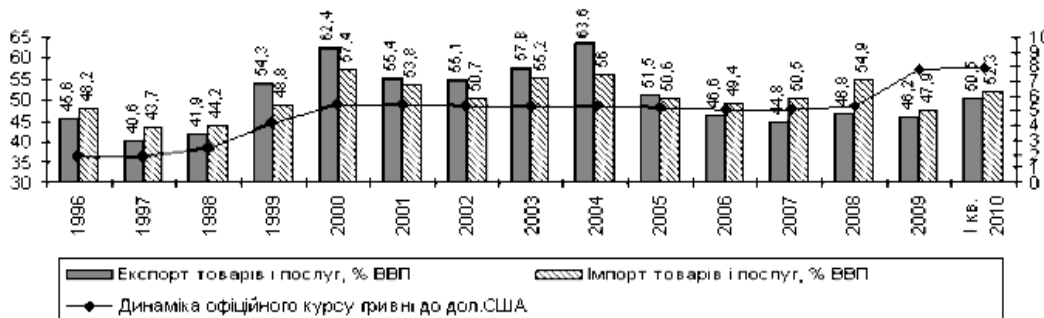

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі й офіційного курсу гривні до дол. США*

* Побудовано автором за даними [13].

Потенційно поштовхом для збалансування зовнішньоторговельних операцій мала б стати девальвація національної валюти, яка подешевшала удвічі, сформувавши цінові переваги для вітчизняних експортерів. Однак різке знецінення гривні наприкінці 2008 р. і підвищення цінової конкурентоспроможності національних виробників не супроводжувалося відповідним нарощенням обсягів експорту.

В економічній теорії цей парадокс пояснюється з позицій еластичності попиту [8]. Коли експортний попит еластичний, девальвація національної валюти викликає збільшення величини експорту й відповідне зростання надходжень іноземної валюти, яке дає змогу усунути

дефіцит платіжного балансу. Коли еластичність попиту одинична, девальвація національної валюти зумовлює рівнозначну зміну зовнішнього попиту і, за інших незмінних умов, справляє нульовий вплив на платіжний баланс. Нееластичний попит проковує зменшення надходжень іноземної валюти внаслідок меншого зростання обсягів експорту, ніж відсоток девальвації.

Порівняння темпів зміни обмінного курсу гривні до долара США з темпами зміни експорту товарів України доводить відсутність кореляції між ними. Натомість значний вплив на динаміку експорту справляє світовий попит на товари, що виробляються в Україні (рис. 2).

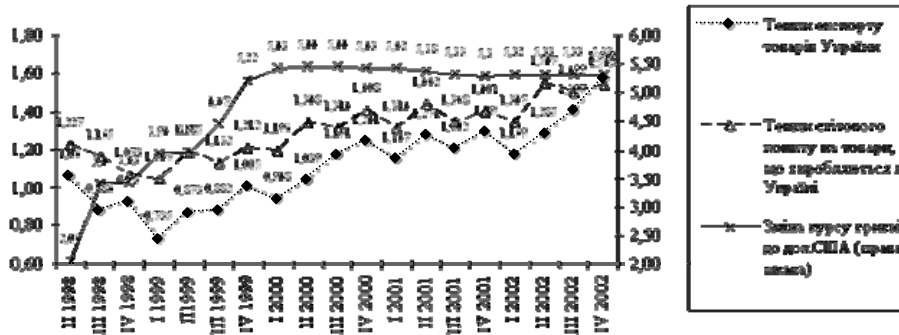

Рис. 2. Динаміка експорту товарів України, офіційного курсу гривні до долара, світового попиту на товари, що виробляються в Україні*

* Побудовано автором за даними [15; 16].

Зниження світового попиту на товари українського виробництва протягом 1998 р. та на початку 1999 р. не компенсувалось стрімкою девальвацією національної валюти і відповідним зростанням цінової конкурентоспроможності національного експорту, внаслідок чого його обсяги за означений період скоротилися на 23 %.

Наведені емпіричні дані доводять відсутність тісного кореляційного зв'язку між курсовою динамікою та обсягом зовнішньоторговельних операцій України через низьку еластичність закордонного попиту на продукцію національного експорту, в якій переважає сировинна група товарів, та внутрішнього попиту на імпорту, з огляду на переважання в його структурі критичного імпорту енергоносіїв. Натомість визначальним чинником стимулювання національного експорту є кінцевий внутрішній попит країни-імпортерів, який залежить від рівня ділової активності.

Додатковим аргументом проти використання девальвації як інструменту забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є світовий досвід, який підтверджує, що в країнах, які штучно занижували курс національної валюти, на початкових етапах це стимулювало економічні процеси внаслідок підвищення конкурентоспроможності національного експорту. Проте згодом виникали ризики неефективного внутрішньогалузевого й міжгалузевого перерозподілу ресурсів, більша частина яких спрямовувалась у сферу виробництва за рахунок зниження в національному доході частки споживання, що призводило до зростання рівня споживчих цін і погіршення якості життя населення. В Україні аналогічні деформації призводять до розподілу ресурсів на користь традиційних експортоорієнтованих галузей виробництва за рахунок зниження прибутковості інших галузей національної економіки, орієнтованих на внутрішній ринок, що мають високий рівень імпортоємності. У результаті це проковує закріплення однобокої сировинноорієнтованої, з огляду на структуру національного експорту, моделі розвитку національної економіки.

Наведені обставини доводять, що подальша девальвація національної валюти, на фоні значного знеці-

нення гривні проти паритету її купівельної спроможності, не справить очікуваного позитивного ефекту від цінових переваг національного виробництва. Найбільш ефективною є політика помірної ревальвації гривні для зниження собівартості продукції із застосуванням імпортової сировини, здешевлення імпортованих товарів і, зокрема, енергоносіїв, які, на фоні високої енергоємності вітчизняного виробництва, формують значну частку собівартості продукції, зниження цін на товари виробничого і споживчого призначення і, як наслідок, зростання реальних доходів населення, насичення внутрішнього ринку імпортованими товарами, які є критичними для економіки, посилення конкуренції з іноземними виробниками, що спонукає до підвищення ефективності виробництва і покращення якості продукції, здешевлення виплати зовнішніх боргів та будь-яких боргових зобов'язань, деномінованих в іноземній валюті.

У міжнародній торгівлі для забезпечення цінової конкурентоспроможності активно застосовується інструмент регулювання співвідношення курсів валют з урахуванням *рівня інфляції всередині країни та за кордоном*. Підвищення внутрішніх цін нижчими темпами, ніж підвищення зовнішніх цін, створює цінові переваги для національної продукції та забезпечує зростання конкурентоспроможності країни. Динаміку цінової конкурентоспроможності країни відображає реальний обмінний курс, при розрахунку якого враховуються зміни індексів рівня внутрішніх і зовнішніх цін. Зростання реального обмінного курсу за інших незмінних умов відображає зниження цінової конкурентоспроможності країни, оскільки є наслідком відносного зростання внутрішніх цін і, відповідно, подорожчання національних товарів на зовнішньому ринку, і, навпаки, зниження реального обмінного курсу сприяє зростанню конкурентоспроможності національної економіки.

Урахування при курсоутворенні динаміки внутрішніх і зовнішніх цін фактично забезпечує курсову стабільність, під якою слід розуміти не незмінність її номінального курсу, а рівну динаміку курсу, яка не заперечує деваль-

вації, узгодженої з темпами інфляції. Реальна стабільність національної валюти забезпечується тоді, коли її номінальна девальвація перебивається відповідним підвищенням рівня внутрішніх цін, або коли ревальвація національної валюти супроводжується їх зниженням. Саме в такому розумінні врівноваження курсової та цінової динаміки стабільність курсу не погіршує конкурентні позиції національного виробника на внутрішньому ринку, сприяє насиченню внутрішнього ринку якісними імпортованими споживчими товарами, товарами інвестиційного призначення і технологіями, водночас стимулюючи експортноорієнтоване виробництво [3].

В якості цільового орієнту курсоутворення застосовується прив'язка до провідної валюти світу, в якій здійснюється переважний обсяг зовнішньоекономічних розрахунків. При прив'язці до курсу провідної валюти відбувається автоматична зміна курсу національної валюти без урахування динаміки макроекономічних показників і потреб економіки. Політика регулювання валютного курсу у вигляді прив'язки до курсу долара США і коливаннях у відповідних межах, яка була адекватною соціально-економічним процесам 90-х років ХХ ст. і давала змогу отримати передбачуваний курс, у сучасних умовах значної волатильності долара на міжнародних валютних ринках є неефективною. Так, зміцнення долара наприкінці 1990-х років спричинило автоматичну ревальвацію прив'язаних до нього валют таких країн, як Аргентина, Мексика, Бразилія, Туреччина, Корея, Таїланд, Гонконг, Литва тощо і зумовило втрату конкурентоспроможності цих країн і погіршення динаміки макроекономічних показників експорту, ВВП, зовнішнього боргу, обсягу золотовалютних резервів [1].

Задля запобігання невіправданих коливань курсу національної валюти у валютному регулюванні пропо-

нується перейти до фактичної прив'язки курсу гривні до кошика валют, до складу якого могли б увійти, зокрема, долар США, євро, фунт стерлінгів Великої Британії, швейцарський франк, юань КНР [16] або до СДР – умовної валюти Міжнародного валютного фонду, яка складається з кошику чотирьох валют – долара, євро, англійського фунту та японської ієни [17]. Короткострокове коливання валют з валютного кошика взаємопогашуються, що дає змогу забезпечити відносну стабільність і передбачуваність курсу національної валюти.

Для підвищення стійкості національної економіки до зовнішньоторговельних шоків і запобігання кризовим явищам, що їх супроводжують, експерти МВФ в якості рекомендації для трансформаційних економік пропонують застосування специфічного монетарного режиму: прив'язку обмінного курсу національної валюти до динаміки світових цін основних експортних товарів країни [18]. Застосування такого орієнту курсоутворення забезпечує автоматичну девальвацію національної валюти та відповідне стимулювання національного експорту в разі несприятливої зовнішньої кон'юнктури.

Проте значимість переваг за умови прив'язки до світових цін товарного експорту країни можна поставити під сумнів у випадку значної імпортоємності експортноорієнтованого виробництва. У цьому випадку девальвація національної валюти призводить до підвищення собівартості експортноорієнтованої продукції за рахунок імпортової складової, що може звести нанівець девальваційний ефект.

Визначення напрямків валютно-курсової політики на кожному історичному етапі розбудови національної економіки має здійснюватись відповідно до пріоритетів і потреб економіки та з урахуванням позитивних і негативних наслідків валютно-курсової динаміки (див. табл. 1).

Таблиця 1

Вплив курсової динаміки на ситуацію в національній економіці*

Наслідки девальвації національної валюти	Наслідки ревальвації національної валюти
<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшення обсягів продажу продукції підприємств експортерів та зростання їх прибутків за рахунок здешевлення національних товарів на зовнішньому ринку; ▪ зменшення обсягів імпорту і стимулювання розвитку внутрішнього виробництва на фоні недостатності сукупного попиту; ▪ зниження привабливості іноземних інвестицій і позик: деномінованих в національній валюті – через знецінення гривні, що знижує отриманий прибуток; деномінованих в іноземній валюті – через зростаючі ризики зниження платоспроможності позичальників, що не мають постійних доходів в іноземній валюті; ▪ збільшення дефіциту поточного рахунку внаслідок впливу капіталу з країни; ▪ зростання рівня інфляції внаслідок зростання цін на товари та послуги, що мають імпортову складову; ▪ подорожчання кредитних ресурсів з урахуванням курсової й інфляційної динаміки. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зниження собівартості продукції з застосуванням імпортової сировини; ▪ здешевлення імпортованих товарів і, зокрема, енергоносіїв, які на фоні високої енергоємності вітчизняного виробництва формують значну частку собівартості продукції; ▪ зниження цін на товари виробничого і споживчого призначення і, як наслідок, зростання реальних доходів населення; ▪ насичення внутрішнього ринку імпортованими товарами, які є критичними для економіки; ▪ посилення конкуренції з іноземними виробниками, що спонукає до підвищення ефективності виробництва й покращення якості продукції; ▪ – здешевлення виплати зовнішніх боргів та будь-яких боргових зобов'язань, деномінованих в іноземній валюті

* Складено автором.

Оскільки жодна країна світу не обмежується двосторонніми торговельними відносинами, то об'єктивна оцінка змін конкурентної позиції країни має здійснюватися на основі розрахунку багатостороннього обмінного курсу національної валюти проти кожної з валют країн – основних торговельних партнерів – ефективного обмінного курсу. На відміну від обмінного курсу гривні до долара, який не відображає цінову динаміку в Україні та за кордоном, реальний ефективний обмінний курс (РЕОК) будується з урахуванням номінальних обмінних курсів гривні до валют основних торговельних партнерів країни та рівня інфляції в країнах, валюта яких входить до переліку розрахунку індексу РЕОК. Таким чином, РЕОК адекватно відображає реальний розвиток торгівлі країни, що

підтверджується існуванням тісного зв'язку між індексом РЕОК та балансом товарів і послуг країни (рис. 3), і може бути використаний для побудови прогнозів стану зовнішньоторговельних потоків. За період 2001–2004 рр. відбувалося зниження реального ефективного обмінного курсу національної валюти, що зумовило зростання цінової конкурентоспроможності національного виробництва й відповідне нарощення позитивного сальдо в міжнародній торгівлі товарами та послугами.

Водночас Україна не використала цей шанс на свою користь і не сформувала базових засад довгострокового економічного розвитку за рахунок наповнення експорту високотехнологічною продукцією. Частка сировинної продукції у структурі товарного експорту займає

58 %, а частка високотехнологічної – лише 3,7 %. Це є відображенням орієнтації конкурентної стратегії національних експортерів на використання цінових методів і зумовлює вразливість національної економіки до коливань світогосподарської кон'юнктури. Як наслідок, динаміка рейтингу конкурентоспроможності України є нижчою, ніж її потенціал.

Зміцнення РЕОК гривні за період з III кварталу 2005 р. до кінця 2008 р. на 30,1 % призвело до зниження цінових переваг експортерів, які додатково погіршилися через зростання рівня внутрішніх цін, зростання цін на імпортні енергоносії, зростання витрат на оплату праці. Як наслідок, починаючи з 2006 р., сформовано від'ємне сальдо балансу товарів і послуг.

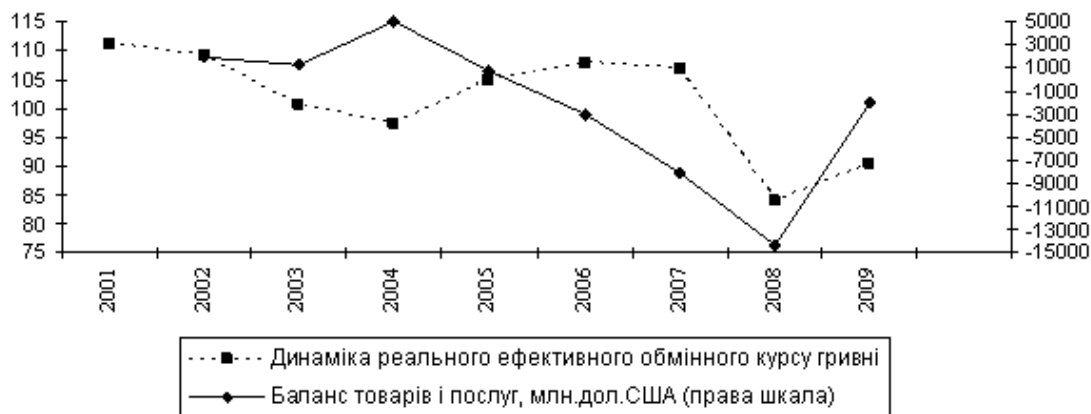

Рис. 3. Динаміка реального ефективного обмінного курсу гривні та стан балансу товарів і послуг *

* Побудовано автором за даними [14].

У IV кварталі 2008 р. зниження реального ефективного обмінного курсу на 38,3 % позитивно вплинуло на курсові переваги українських експортерів, що разом зі скороченням внутрішнього попиту на імпорту дало змогу пом'якшити розбалансування зовнішньоторговельних потоків. Однак у підсумку негативний вплив інфляційного чинника (рівень інфляції у травні 2009 р. в Україні був вищим (0,5 %), ніж у США та Єврозоні (по 0,1 %)) на динаміку цінової конкурентоспроможності виявився суттєвішим і спричинив ревальвацію РЕОК у першій половині 2009 р. – на 7,6 %.

Таким чином, при визначенні орієнтира валютно-курсологічної політики необхідно відійти від орієнтації на номінальний курс гривні до долара та в якості інструменту врівноваження зовнішньоторговельних потоків, підвищення цінових переваг національних виробників і одночасного зниження рівня внутрішніх цін, використовувати РЕОК.

Під час аналізу виявлено, що в умовах сировинної спрямованості та високої імпортозалежності експортоорієнтованого виробництва заходи девальвації національної валюти справляють незначний і короткостроковий вплив на стимулювання обсягів експорту вітчизняної продукції і залишають незмінною структуру зовнішньої торгівлі. Більш дієвими визначено заходи підвищення рівня цінової конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва за рахунок зниження темпів інфляції на внутрішньому ринку, у т. ч. за рахунок зменшення імпортованої інфляції: проведення політики імпортозаміщення, використання альтернативних джерел енергії, впровадження матеріало- та енергозберігаючих технологій; формування підґрунтя для забезпечення нецінової (технологічної) конкурентоспроможності шляхом структурних зрушень у національній економіці й зовнішній торгівлі на користь товарів з високим ступенем переробки та низькою імпортоємністю.

Ураховуючи це, найбільш ефективною стратегією валютно-курсологічної політики стає проведення помірної ревальвації курсу гривні. Перевагами реалізації такої стратегії виступає здешевлення виробництва вітчизняного експорту внаслідок зменшення вартості імпорту енергоносіїв та машин і обладнання, які необхідні для інноваційного розвитку національної економіки, вдосконалення структури зовнішньої торгівлі, зниження ін-

фляції, зміцнення інвестиційного потенціалу, зменшення витрат на обслуговування зовнішнього боргу.

При визначенні орієнтира валютно-курсологічної політики необхідно відійти від орієнтації на номінальний курс гривні до долара та в якості інструменту врівноваження зовнішньоторговельних потоків, підвищення цінових переваг національних виробників і одночасного зниження рівня внутрішніх цін використовувати показник реального ефективного обмінного курсу, який, на основі врахування цінової динаміки в Україні та країнах – основних торговельних партнерах адекватно відображає реальний розвиток зовнішньої торгівлі країни і може бути використаний для побудови прогнозів стану зовнішньоторговельних потоків.

Для підтримки цінової конкурентоспроможності економіки, стимулювання експорту, обмеження некритичного імпорту, залучення іноземного капіталу та покращення стану платіжного балансу, що є особливо актуальним в умовах високої відкритості економіки, ревальвація національної валюти має здійснюватися в межах девальваційного резерву реального ефективного обмінного курсу, сформованого в період серпневої кризи 1998 р. та сучасної світової фінансової кризи, у фарватері якої Україна опинилася наприкінці 2008 р.

1. Белінська Я. В. Валютно-курсове регулювання: проблеми теорії і практики [Текст]: [монографія] / Я. В. Белінська; Нац. акад. упр. – К.: 2007. – 369 с.
2. Боришкевич О. Світовий валютний ринок: стан та динаміка [Текст] / О. Боришкевич // Вісник Національного банку України: наук.-практ. журн. / Нац. банк України. – К., 2011. – № 3. – С. 25–29.
3. Бюлетень Національного Банку України. Червень 2010. [Електронний ресурс] // Національний Банк України: [сайт]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/Statist/Electronic%20bulletin/data/analit.pdf. – Назва з екрану.
4. Вахненко Т. Оптимізація валютно-курсологічної політики в Україні [Текст] / Т. Вахненко // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 28–35.
5. Делас В. А. Банківська діяльність на валютному ринку України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / В. А. Делас / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2011. – 20 с.
6. Дзюблук О. Особливості реалізації валютної політики в Україні в умовах світової фінансової кризи [Текст] / О. Дзюблук // Банківська справа: наук.-практ. вид. – К.: Тов. "Знання", КОО, 2010. – № 5. – С. 55–64.
7. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку [Текст]: [монографія] / За ред. Гейця В. М. – К.: Ін-тут екон. прогноз. ; Фенікс, 2003. – 1008 с.
8. Про стан платіжного балансу України в 2008 році: Звіт НБУ. [Електронний ресурс] // Національний Банк України: [сайт]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/Balance/2008_PB/State_2008.pdf. – Назва з екрану.
9. Зелінський В. Г. Аналіз взаємозв'язку зміни валютного курсу та

платіжного балансу України в період 1996–2008 рр. [Текст] / В. Г. Зелінський, Т. І. Дзьоба // Наука й економіка : наук.-теорет. журн. / Хмельниц. екон. журн. – 2010. – № 1. – С. 22–28. 10. Інвестиційна діяльність комерційних банків [Текст] : [монографія] / [І. О. Лютий, Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк та ін.] ; за ред. І. О. Лютого ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 388 с. 11. *Науменкова С. В.* Валюта і валютна політика [Текст] : навч. посіб. / С. В. Науменкова, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2010. – 82 с. 12. *Рудь, Н. Ю.* Валютний курс, інвестиції і національна конкурентоспособність / Н. Ю. Рудь // *Финансы* : теоретич. і науч.-практ. журн. / М-во финансов РФ, ред. журн. "Финансы". – М. – 2007. – № 10. – С. 65–66.

13. Платіжний баланс України: поточний стан та варіанти прогнозів / Засідання Українського клубу економістів. 22.05.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.blogspot.com/2008/05/22-2008.html>. – Назва з екрану. 14. *Frankel J. A Proposal to Anchor Monetary Policy by the Price of the Export Commodity* [Electronic source] / Frankel J., Saiki A. – Access mode to a resource: <http://www.imf.org/external/pubs.> – Title from the monitor. 15. *World Competitiveness Yearbook 2008* [Electronic source]. – Access mode to a resource: www.imd.ch/research/publications/wcy/index. – Title from the monitor.

Надійшла до редколегії 30.11.11

УДК 330.322:658.152

П. Кухта, канд. екон. наук, асист., КНУ імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОБҐРУНТУВАННІ ДОЦІЛЬНОСТІ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито основні принципи оцінювання ефективності реальних інвестицій підприємства, дотримання яких дасть змогу забезпечувати економічну обґрунтованість проектів та спрощення процедури їх оцінювання, раціональність поведінки суб'єктів господарювання під час їх реалізації. Визначено черговість формування компонентів системного підходу до ухвалення рішення.

Ключові слова: принципи, ефективність, інвестиції, оцінювання, управлінські рішення, інвестиційні проекти.

Раскрыты основные принципы оценивания эффективности реальных инвестиций предприятия, соблюдение которых позволит обеспечивать экономическую обоснованность проектов и упрощение процедуры их оценивания, рациональность поведения субъектов хозяйствования во время их реализации. Определена последовательность формирования компонентов системного подхода к одобрению управленческих решений.

Ключевые слова: принципы, эффективность, инвестиции, оценивание, управленческие решения, инвестиционные проекты.

There were revealed the basic principles of evaluating the real investments effectiveness, compliance with which will ensure the economic feasibility of projects, simplification of the evaluation process and rational behaviour of economic entities in their implementation. Sequence of forming the components of the systematic approach to the approval of management decisions was defined.

Keywords: principles, efficiency, investments, evaluation, management decisions, investment projects.

Останніми роками в економічній літературі найбільшого поширення набула комплексна концепція прийняття управлінських рішень. Адекватно і всебічно описуючи сутність прийняття рішень, вона відрізняється чіткою логікою та якісно повною послідовністю етапів у процесі ухвалення рішення. На етапі розвитку ринкових засад вітчизняної економіки вкрай важливо перейти від емпіричного і загального характеру рекомендацій щодо формалізації ситуацій, пов'язаних з описом цілей, обмежень і варіантів рішень, визначенням критеріїв чи принципів вибору, до розробки чітких методичних і технологічних положень з генерації елементів задачі ухвалення інвестиційного рішення (будь-яке вкладення капіталу є результатом рішення). Саме в межах зазначеної концепції останнім часом ведуться дослідження з розв'язання цієї важливої прикладної проблеми, а також у питаннях зміни характеристик елементів задачі при зміні зовнішнього і внутрішнього середовищ системи, багатоглибкого вибору альтернатив, побудови ймовірнісної моделі, оцінки ефективності рішення.

Серед останніх робіт, що якісно висвітлюють окремі аспекти проблематики нашого дослідження насамперед відмітимо наукові праці В. В. Коссова, В. Н. Лівшиця, О. Г. Шахназарова, наприклад, [9], П. Л. Віленського, С. А. Смоляка [5], В. В. Шеремета, В. М. Павлюченко, В. Д. Шапиро [13], вітчизняного вченого В. В. Козика [8], а також відомих західних науковців С. Беренса, Ю. Блеха, М. Бромвича [2; 3; 4]. Низку положень щодо особливостей прийняття управлінських рішень в умовах вітчизняного ринкового середовища, а також підходів до вирішення завдань обґрунтування доцільності капіталовкладень, визначення класифікаційних ознак, формування та узагальнення принципів оцінювання ефективності інвестицій розкрито у працях [1], [10], [11], [12].

Проте необхідність комплексної систематизації сукупності принципів прийняття інвестиційних рішень, зокрема з урахуванням специфічних обставин і окремих етапів практичних заходів реалізації проектів, а також соціальних-етичних та інших цінностей сучасного суспільства,

обумовлює визначення пріоритетів нашого дослідження.

Метою статті є розкриття та систематизація основних принципів й узагальнення послідовності прийняття управлінських рішень щодо доцільності здійснення реальних інвестицій підприємств.

Прийняття управлінських рішень являє собою процес свідомого вибору з переліку альтернатив певного варіанту дій, які найшвидше сприяють досягненню в майбутньому бажаного стану організації [6]. Обов'язковими складовими елементами цього процесу є: проблемна ситуація, на розв'язання якої спрямоване управлінське рішення; цілі, яких передбачається досягти; множина альтернатив та певне рішення як вибір перспективної альтернативи. В управлінській діяльності менеджера прийняте рішення є результатом творчого процесу змістовного перетворення інформації про стан об'єкта в керуючу інформацію [13].

Управлінське рішення в організації характеризується як результуюча частина щоденної свідомої та цілеспрямованої роботи менеджера, процесу взаємодії членів організації, їх поведінки, заснованої на фактах та ціннісних орієнтирах, що у сукупному повинно забезпечувати вибір найкращої альтернативи в межах соціального й політичного стану організаційного середовища. Безпосередньо управлінський процес, будучи невід'ємною складовою господарської діяльності організації, спрямованої на досягнення визначених цілей, містить у собі лише ті функції (види діяльності), які пов'язані з координацією та встановленням взаємодії усередині організації, зі спонуканням до здійснення певного виду діяльності та її кінцевих цілей.

Так, управління інвестиціями на підприємстві повинне забезпечити найбільш ефективне і раціональне розміщення інвестиційних ресурсів відповідно до розробленої інвестиційної політики. Реалізація цього положення здійснюється шляхом забезпечення високих темпів розвитку та прибутковості підприємства за рахунок ефективної інвестиційної діяльності, збереження стійкості та платоспроможності підприємства під час здійс-